

Строк дії договору закінчився, а кошти за договором ще не використані: що робити?

На календарі заледве середина року, гроші по договору про закупівлю ще не вичерпані, до нового року далеко, але... строк дії договору завершується. Знайома картина? Що робити в такій ситуації, розповідаємо у цій статті.

Звідки воно взялося?

Як правило, такі ситуації трапляються через випадкове завищення поточної потреби в товарах чи послугах, що споживаються на постійній основі: *електро- чи газопостачання, послуги з організації харчування (для дітей, пацієнтів тощо), певні транспортні послуги тощо.*

Для прикладу, при закупівлі електроенергії: договір уклали з розрахунку на безперерйне живлення, однак через віялові вимкнення не встигли вичерпати замовлення. Інколи така ситуація може виникнути через надміру короткий строк договору: замовник вирішив укласти договір про закупівлю не одразу на річну потребу, а на пів року, і проґавив час на оголошення чергового тендеру.

Що робити: шлях простий, але хибний

Здавалося б, найпростіший вихід із ситуації — просто продовжити строк дії договору і використати до копійки усю закладену суму. Однак цей шлях хибний!

Відповідно до підпункту 4 пункту 19 Особливостей **істотні умови договору про закупівлю**, укладеного відповідно до пунктів 10 і 13 (тобто за результатами відкритих торгів з особливостями чи за надпороговим договором, укладеним без використання ЕСЗ відповідно до винятків, крім підпунктів 13 та 15 пункту 13) цих особливостей, **не можуть змінюватися після його підписання до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі, крім випадку продовження строку дії договору про закупівлю та/або строку виконання зобов'язань щодо передачі товару, виконання робіт, надання послуг у разі виникнення документально підтверджених об'єктивних обставин, що спричинили таке продовження**, у тому числі обставин непереборної сили, затримки фінансування витрат замовника, за умови, що такі зміни не призведуть до збільшення суми, визначеної в договорі про закупівлю.

Верховний Суд наголошує на обґрунтованості підстав для продовження строку дії договору. У постанові Верховного Суду від 30.01.2024 у справі № 907/811/21 зазначається: «...Вказана норма передбачає можливість внесення змін до договору про закупівлю (зміна

істотних умов) щодо продовження строку виконання зобов'язань у разі виникнення документально підтверджених об'єктивних обставин, що спричинили таке продовження (див. постанови Верховного Суду від 05.09.2018 у справі № 910/21806/17, від 06.06.2023 у справі № 910/21100/21).

Отже, під час дії Договору сторони могли змінити таку істотну умову, як строк виконання зобов'язань (строк поставки Товару) шляхом продовження такого строку, однак виключно лише за наявності виникнення документально підтверджених об'єктивних обставин, що спричинили таке продовження».

Тобто строк дії договору про закупівлю та/або строк виконання зобов'язань щодо передачі товару, виконання робіт, надання послуг може бути продовжено, лише якщо одночасно виконуються такі умови:

є об'єктивні обставини, що спричиняють потребу в такому рішенні, наприклад: або істотна зміна обставин (стаття 652 ЦКУ), або форс-мажор (стаття 617 ЦКУ), або затримка фінансування замовника (на цю обставину законодавець спеціально вказав окремо через положення частини 2 статті 218 ГКУ);

обставини виникли в процесі виконання договору (саме виникли, а не були створені сторонами договору, і при цьому виникли вже після укладення договору, а отже не існували й не могли бути відомі сторонам до його укладення);

обставини підтверджені документально (при цьому сам по собі факт констатації певної обставини у додатковій угоді про зміну строку дії договору про закупівлю чи в листі однієї зі сторін договору з ініціативою внести відповідні зміни до договору не розглядається як належне документальне підтвердження).

Як правильно вчинити із «неосвоєними» коштами за договором

Правильно — зменшити ціну договору, увідповіднивши її з фактичним обсягом замовлення, та відзвітувати про виконання договору про закупівлю відповідно до Особливостей. Вивільнені кошти стануть економією, яка дозволить придбати інший, необхідний замовнику предмет закупівлі. При цьому, якщо замовлені послуги / товари дійсно споживаються на регулярній основі, то і тендери замовник має оголошувати регулярно та завчасно.

Якщо не встигли, то доведеться складати обґрунтування та/або документальне підтвердження для укладення договору без використання ЕСЗ за нагальною потребою (підпункт 4 пункту 13 Особливостей). Однак слід бути готовим до можливих незручних запитань під час моніторингу і навіть штрафів за статтею 164-4 КУпАП, адже аргументи в

стилі «ми не подумали» та «якось так вийшло, що не встигли» ніколи не вважалися достатнім доказом дійсного існування саме нагальної потреби у здійсненні закупівлі у зв'язку з виникненням об'єктивних обставин, що унеможливають дотримання замовником строків для проведення закупівлі із застосуванням відкритих торгів та/або електронного каталогу, яка б мала документальне підтвердження, а не була штучно створена самим замовником.

Читайте також [«Додатково виділені кошти чи додаткова потреба в закупівлі: коли предмет закупівлі вважатиметься новим»](#).

Інші безпідставні випадки продовження строку дії договору про закупівлю

Найчастіше безпідставним продовженням строку дії договору про закупівлю грішать при закупівлі ремонтно-будівельних робіт. Аудитори це знають, тож до кожного випадку продовження строку дії договору підряду ставляться особливо прискіпливо.

Приклад 1. *Несприятливі погодні умови в осінньо-зимовий період є передбачуваним фактором, а тому не можуть бути підставою для продовження строку договору*

У висновку моніторингу UA-M-2024-03-18-000037 (закупівля UA-2023-10-10-010917-а) констатовано, що замовник на підставі додаткової угоди продовжив строк дії договору на три місяці — до 31.03.2024. Однак зміни до календарного плану виконання робіт по об'єкту не вносились.

Окрім того, в ЕСЗ разом з цією додатковою угодою оприлюднений лист ТОВ «ОВК-Технолоджі» б/д б/н, змістом якого є **прохання до замовника продовжити строки виконання вищевказаних робіт терміном до 31.03.2024, оскільки якість виконання робіт по договору безпосередньо залежить від сприятливих погодних умов.**

Аудитори дійшли висновку, що цей лист ТОВ «ОВК-Технолоджі» б/д б/н не може бути достатнім документальним підтвердженням об'єктивних обставин, що можуть спричинити продовження строків виконання зобов'язань та дії договору, оскільки несприятливі погодні умови є передбачуваним фактором в осінньо-зимовий період, у якому було укладено договір та його виконання (період виконання згідно з договором 01.11.2023–31.12.2023).

Приклад 2. *Повітряні тривоги, через які постачальник не зміг вчасно виконати роботу, — не причина продовжувати строк дії договору*

Під час моніторингу UA-M-2023-11-27-000048 встановлено, що додаткова угода про продовження строку дії договору про виконання робіт укладена на підставі листа підрядника, в якому зазначено, що «у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України ...території України піддаються постійним масованим повітряним ударам російської федерації..., через що часто оголошується повітряна тривога. Тому **працівники ТОВ „ТОП ФАЕР“ під час оголошення повітряної тривоги**, ставлячи пріоритетом власне життя та здоров'я, керуючись нормами Конституції України, положеннями Кодексу цивільного захисту та правилами внутрішнього трудового розпорядку, **призупиняли виконання робіт на об'єктах замовників згідно з укладеними договорами. У зв'язку з неможливістю вчасно закінчити роботи працівниками ТОВ „ТОП ФАЕР“ на попередніх об'єктах працівники не змогли раніше розпочати роботи на об'єктах замовника** закупівлі UA-2023-08-28-004317-а».

Такі пояснення аудитори до уваги не взяли, продовження строку дії договору про закупівлю визнали безпідставним.

Приклад 3. *Воєнний стан та пов'язані з ним абстрактні (неконкретизовані відносно конкретного договору) складнощі не є підставою для перегляду строку дії договору*

У закупівлі UA-2023-11-06-012719-а замовник погодився продовжити строк дії договору на підставі листа від постачальника ТОВ «Будівельна компанія СТАТУС ЛІДЕР» про те, що воєнний стан в Україні спровокував проблеми у сфері логістики, дефіцит сировини та матеріалів (необхідної номенклатури), блокування перевезень на кордоні з Україною, що призводить до затримок поставки необхідних для капітального ремонту матеріалів та, відповідно, відтермінування закінчення робіт.

У висновку моніторингу UA-M-2024-01-11-000205 аудитори дійшли висновку, що сам лист підрядника без наявного документального підтвердження наведеної в ньому інформації щодо дефіциту сировини та матеріалів, який спровокований введенням воєнного стану в Україні, не може бути достатнім документальним підтвердженням виникнення об'єктивних обставин.

Зверніть увагу: особливий ризик безпідставне продовження строку дії договору про закупівлю несе у випадку, якщо таке продовження спричинить або зростання цін, або взагалі неможливість виконання договору. Наприклад, при твердій договірній ціні у кошторис можуть закладатися інфляційні втрати, які під час прийняття робіт враховуються за фактичними показниками.

Отже, якщо в результаті безпідставного продовження строку дії договору підрядник

включить до підсумкового розрахунку інфляційні втрати, аудитори цілком обґрунтовано можуть назвати рахунок за інфляцію чистим збитком замовника. Більше про інфляційні процеси в будівництві розписано в статті [«Додаткові витрати, пов'язані з інфляційними процесами, при закупівлі робіт»](#).

Так само не можуть служити підставою для продовження строку дії договору і допущені самим же постачальником порушення чи промахи, у тому числі в частині неналежної організації їх роботи.

Приклад 4: *Порушення постачальника в частині поставки некомплектного товару (зокрема, без супровідних документів) не є підставою для продовження строку дії договору*

Моніторингом UA-M-2024-02-13-000059 встановлено, що замовником закупівлі UA-2023-11-01-008549-а продовжено строк дії договору про закупівлю та строк виконання зобов'язань щодо передачі товару, оскільки на момент першочергової (вчасної) передачі товару у постачальника ПП «Бром» була відсутня необхідна супровідна документація, а тому замовник відмовився від поставки товару, після чого і була підписана відповідна додаткова угода про продовження строку дії договору.

Аудитори дійшли висновку, що жодних документів, які підтверджують виникнення об'єктивних обставин, що спричинили таке продовження, у тому числі обставин непереборної сили, затримки фінансування витрат замовника, за умови, що такі зміни не призведуть до збільшення суми, визначеної в договорі про закупівлю, замовник не надав.

Приклад 5. *Неможливість своєчасної доставки через поломку автомобіля постачальника — недостатня підстава для перегляду строку дії договору*

Згідно із поясненням та документами, наданими замовником закупівлі UA-2022-11-07-000129-а під час моніторингу UA-M-2023-04-11-000017, встановлено, що до договору про закупівлю вугілля укладено додаткові угоди про продовження строків поставки на підставі листів постачальника ТОВ «Промтопресурс», у яких зазначено, що «у зв'язку із наявністю об'єктивних обставин (поломка автомобіля) виникла необхідність продовжити строк поставки товару без збільшення суми, визначеної в договорі про закупівлю».

Аудитори дійшли висновку, що такі листи з урахуванням пояснення замовника не є документальним підтвердженням об'єктивних обставин, у тому числі обставин непереборної сили, затримки фінансування витрат замовника, що спричинили продовження строку поставки товару.

Приклад 6. *Порушення контрагентів постачальника чи неналежне виконання ними своїх зобов'язань також не може вважатися достатньою підставою для продовження строку дії договору*

Моніторингом UA-M-2024-01-11-000116 встановлено, що в процедурі закупівлі UA-2023-11-16-002152-а сторони договору про закупівлю продовжили строк дії договору у зв'язку з тим, що згідно з інформацією, отриманою від виконавця послуг ТОВ «ТК ПАРТНЕР КР», процес перевезення вантажу у передбачених договором обсягах неможливо виконати через затримку переміщення, навантаження, відпуску транспортного засобу вантажовідправником ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», що не могло бути передбачено сторонами.

Аудитори констатували порушення та зобов'язали припинити зобов'язання за договором.

Зауважимо, що аналогічний принцип спрацьовує і щодо господарсько-правової відповідальності. Відповідно до частини 2 статті 218 ГКУ в разі, якщо інше не передбачено законом або договором, суб'єкт господарювання за порушення господарського зобов'язання несе господарсько-правову відповідальність, якщо не доведе, що належне виконання зобов'язання виявилось неможливим внаслідок дії непереборної сили, тобто надзвичайних і невідворотних обставин за даних умов здійснення господарської діяльності.

Не вважаються такими обставинами, зокрема, порушення зобов'язань контрагентами правопорушника, відсутність на ринку потрібних для виконання зобов'язання товарів, відсутність у боржника необхідних коштів.

Висновки

«Не встигли використати гроші чи спожити замовлення» — не причина продовжувати строк дії договору.

Якщо строк дії договору спливає, однак за цим договором ще залишається певний обсяг невикористаних коштів, то слід зменшити ціну договору, увідповіднивши її з фактичним обсягом замовлення, та [відзвітувати про виконання договору](#) про закупівлю відповідно до Особливостей. Вивільнені кошти стануть економією, яка дозволить придбати інший, необхідний замовнику предмет закупівлі у порядку, встановленому законодавством.

Воєнний стан, повітряні тривоги, блокування кордону, несприятливі погодні умови, абстрактний дефіцит певних товарів на ринку, порушення самого постачальника чи

неналежна організація його роботи, порушення контрагентів постачальника чи неналежне виконання ними своїх зобов'язань, з огляду на описану в цій статті практику ДАСУ, також не можуть вважатися достатньою підставою для продовження строку дії договору у розумінні підпункту 4 пункту 19 Особливостей.

На цьому порталі є чимало корисних зразків документів для вашого використання, наприклад [лист-відмова від товару](#) чи [шпаргалка щодо строків, визначених законодавством у сфері публічних закупівель у відкритих торгах з Особливостями](#). Знайомтесь та користуйтеся!